

O úmyslu deklaranta i smyslu výhrad k mezinárodním smlouvám

Dalibor Jílek*

1. VYZDVIŽENÁ OPONA

Téma výhrad ke smlouvám se zase ocitlo na kodifikační scéně od okamžiku, kdy Valné shromáždění OSN zavázané čl. 13 Charty OSN¹ podpořilo rezolucí 48/31 z 9. prosince 1993² rozhodnutí Komise OSN pro mezinárodní právo zahrnout do kodifikačního programu bod nazvaný „Právo a praxe týkající se výhrad ke smlouvám“.³ Výhrady coby mezinárodně právní

institut, jenž obsahují v psané formě tři normativní smlouvy: Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969),⁴ Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám (1978)⁵ a Vídeňská úmluva o právu smluv mezi státy a mezinárodními organizacemi (1986).⁶ jsou teoreticky i prakticky stále zauzlenou otázkou. Proto bylo přijato rozhodnutí svěřit výhradám samostatnou a hlavní úlohu, přičemž kodifikační název se zkrátil a dnes zní „Výhrady ke smlouvám“.⁷

* Doc. JUDr. Dalibor Jílek, CSc., Katedra mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Úvod čl. 13 Charty OSN zní: „Valné shromáždění dává podnět ke studiu a činí doporučení s tím cílem, aby byla podporována mezinárodní součinnost na poli politickém a aby byl posilován pokrok v rozvoji mezinárodního práva a jeho kodifikace.“ Ustanovení bývá vnímáno jako „most“ mezi funkcemi Valného shromáždění zajišťujícími udržování míru a bezpečnosti a funkcemi více legislativního charakteru, které sledují konstruktivní úsilí dosáhnout spolupráce mezi státy. B. SIMMA (ed.), *The Charter of the United Nations. A Commentary*. Oxford, 1995, str. 267–268.

² *Srov. Report of the International Law Commission (ILC) on the work of its forty-ninth session (12 May – 18 July 1997)*, New York, 1997, str. 94.

³ Tamtéž, str. 94.

⁴ „Výhrada je jednostranné, jakkoli formulované nebo označené prohlášení učiněné státem při podpisu, ratifikaci, přijetí nebo schválení smlouvy nebo při přístupu k ní, jímž tento stát zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu.“ Text je zveřejněn pod. č. 15/1998 Sb. Dále *United Nations, Treaty Series*, sv. 1155, str. 331.

⁵ „Výhrada je jednostranné, jakkoli formulované nebo označené prohlášení učiněné státem při podpisu, ratifikaci, přijetí nebo schválení smlouvy nebo při přístupu k ní nebo při oznámení právního nástupnictví do smlouvy, jímž tento stát zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu (překlad D.J.).“ *United Nations Juridical Yearbook*, 1978, č. E.80.V.1, str. 106.

⁶ „Výhrada je jednostranné, jakkoli formulované nebo označené prohlášení učiněné státem nebo mezinárodní organizací při podpisu, ratifikaci, formálním potvrzení, přijetí nebo schválení smlouvy nebo při přístupu k ní, jímž tento stát nebo tato organizace zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu nebo této organizaci (překlad D.J.).“ *United Nations Juridical Yearbook*, 1986, č. E.94.V.2, str. 218.

⁷ *Report of ILC, fifty-second session (1 May – 9 June and 10 July – 18 August 2000)*, New York, 2000, str. 209 a násled.

2. ANALYTICKÉ VYMEZENÍ VÝHRAD A POKUS O SYNTÉZU

Komise OSN pro mezinárodní právo dospěla k návrhu doporučení (*guidelines*), které prozatímně schválila v prvním čtení.⁸ Juxtapozice právního vymezení výhrad ve shora zmíněných kodifikačních úmluvách neobjevuje zcela nic nového. Nová legální definice jako analytický druh⁹ syntetizuje předchozí vymezení, čímž dosahuje obsaženosti a *mutatis mutandis* překonává rozdíly v *definiens*.¹⁰ Shodná však zůstávají principiální sousloví, k nimž se řadí slovní vazba „zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy“.¹¹ Frázi charakterizuje škála dvojjedností, které lze postupně objevovat v úmyslu deklaranta (stát a mezinárodní organizace) a smyslu výhrad. Sousloví taktéž naplňuje *diferenční funkci*, protože výhrady musejí být odlišeny od jiných jednostranných aktů, ať mají povahu samostatnou¹² anebo nesamostatnou.¹³

3. ÚMYSL DEKLARANTA

Poněvadž předchozí formulace postrádá smluvní jazykovou původnost i závaznost, musí být konfrontována s autentickým zněním. V anglické frázi (*it purports to exclude or to modify the legal effect of certain provision of the treaty*) snad jediné slovo vyvolává pochybnost. Sloveso „purport“, které uvozuje frázi, vyznačuje řadu významů (*polysém*) a nadto se v jeho českém překladu objevují obraty směřující úmysl se smyslem.¹⁴ Anglickému slovesu sice v kontextu sousloví chybí jednoznačnost i ostrost, tuto však odstraňují přípravné práce Komise OSN pro mezinárodní právo. Podle kodifikačního orgánu výraz jednoduše zna-

mená, že „hledané právní účinky aktu nemohou být dosaženy z různých důvodů (protiprávnost, námitky jiných smluvních stran)“.¹⁵ Kodifikační orgán přisuzuje vyvolenému obratu jakoby vnější rozměr a chápe ho také v instrumentálním a relačním významu, protože zamýšlená výhrada má sice vyvolat subjektivně očekávaný cíl (zrušit nebo změnit právní účinky ustanovení), který by měl být dosažen, nicméně nemusí, a to zásadně v závislosti na právních okolnostech. Takto Komise OSN pro mezinárodní právo jednak zmiňuje otázku **nepřipustnosti** výhrad, jednak se vrací k **podstatě** mezinárodní smlouvy, jež může být s prostotou popsána jako návrh a jeho přijetí.

Trojice Vídeňských smluv v čl. 2 odst. 1 písm. a) charakterizuje mezinárodní smlouvu jako dohodu a tím vrhá definici do stínu tautologie, nebýt toho, že podstatné jméno „dohoda“ může být úžeji vysvětleno jako shodný projev vůle smluvních stran čili chápáno v čirém voluntaristickém pojetí, anebo jako **společný a vzájemný souhlas** (*common a mutual consent*).¹⁶

Poslední slovní vazba, rovněž uvádějící důvod závaznosti mezinárodní smlouvy, nabývá na citlivé důležitosti v kontextu účinnosti výhrad. Jestliže jeden stát zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinky ustanovení, ostatní smluvní strany musejí na úmysl (návrh) reagovat. Tím se uvádí do pohybu vzájemné působení smluvních stran a hledání shody, byť konsens nemusí být mezi smluvními stranami nevyhnutelně nalezen.

Doslovné porozumění výrazu „společný“ nutně tíhne k **jednomyslnosti**, totiž k předpokládanému výsledku, že uplatněná výhrada musí být přijata všemi smluvními partnery. Požadavek jednomyslnosti tu splňuje hlubší účel zajistit **soudržnost a celistvost** normového obsahu mezinárodní smlouvy.¹⁷ Společný souhlas ve smyslu jednomyslnosti ovšem zahrnuje re-

⁸ Tamtéž, str. 222.

⁹ „Article 2.1.d is an analytical definition of the kind *per genus proximum et differentiam specificam*.“ L. LUNZAAD, *Reservations to UN - Human Rights Treaties. Ratify and Ruin? Dordrecht - Boston - Londýn, 1995, str. 32.*

¹⁰ Summary of Practice of the Secretary - General as Depositary of Multilateral Treaties. Prepared by the Treaty Section of the Office of Legal Affairs. New York, 1994, str. 49.

¹¹ „Výhrada je jednostranné, jakkoli formulované nebo označené prohlášení učiněné státem nebo mezinárodní organizací při podpisu, ratifikaci, formálním potvrzení, přijetí, schválení smlouvy nebo při přístupu k ní nebo při oznámení právního nástupnictví do smlouvy státem, jímž tento stát nebo tato organizace zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu nebo této mezinárodní organizaci (překlad D.J.).“ Report of ILC, fifty - second session (1 May - 9 June and 10 July - 18 August 2000), New York, 2000, str. 222.

¹² Srov. Unilateral Acts of States, tamtéž, str. 176-208; J. MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*. Brno, 1997, str. 139-140; M. KOSKENNIEMI, *From Apology to Utopia. The structure of International Legal Argument*, Helsinki, 1989, str. 303-310.

¹³ Kodifikace mezinárodního práva implikuje systemizaci pravidel chování, jakož i logické utřídění jednotlivých vzorů chování. Komise OSN pro mezinárodní právo pečlivě rozlišuje mezi jednotlivými nesamostatnými (závislými) akty, které nemohou být výhradami. Report of ILC, fifty - second session (1 May - 9 June and 10 July - 18 August 2000), New York, 2000, str. 223-224.

¹⁴ „Mít smysl, znamenat, mít význam, značit, mít za cíl, chtít, dělat si nárok, chtít budít dojem, vyjádřit, oznámit, prohlašovat navenek, jevit zdání bytí, úmyslu, nároku atd.“ Black's Law Dictionary, St. Paul, 1990, str. 1151.

¹⁵ „The expression ‚purports to‘, which appears in the definition both of reservations and of interpretative declarations, simply means that the legal effect sought by the author cannot be achieved for various reason (wrongfulness, objections by other contracting parties).“ Report of ILC, fifty - second session (1 May - 9 June and 10 July - 18 August 2000), New York, 2000, str. 254.

¹⁶ M. E. VILLIGER, *Customary International Law and Treaties*. Dordrecht - Boston - Lancaster, 1985, str. 146-147.

¹⁷ Č. ČEPELKA, *Právo mezinárodních smluv. Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969) s komentářem*. Praha, 1999, str. 34-35; J. M. SINCLAIR, *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, Manchester, 1973, str. 41; LORD MCNAIR, *The Law of Treaties*, Oxford, 1961, str. 166 a násl.

álnou možnost, že jediná smluvní strana může zmařit účast jiného signatáře na smlouvě, když projeví svůj nesouhlas s učiněnou výhradou.

Vídeňské úmluvy (čl. 20 odst. 1, 2 a 3) udržují tradici jednomyslného souhlasu (apriorní či následné přijetí) ve vztahu ke konkrétním případům, kdy kompaktní provádění závazků se stává podstatnou podmínkou smlouvy. Vídeňské kodifikační instrumenty neabsolutizují princip jednomyslnosti, nýbrž vyhovují relativní dynamice mezinárodního života, kulturní, hospodářské, politické i právní rozmanitosti mezinárodního společenství a tím individuálním zájmům členů, jakož i toužebnému ideálu univerzality. Proto přidavné jméno „společné“ může být chápáno až ve významu „dvoustranné“, což představuje druhé mezní porozumění výrazu v kontextu mnohostranných ujednání. Mezi oběma krajnostmi existují další možnosti. S tím se spájí i jev bilateralizace návrhu deklaranta a jeho výslovné či mlčenlivé přijetí jiným subjektem.

Když kdokoli odpovídá na otázku, co znamená společný souhlas ve věci výhrad, nemůže opomenout požadavek vzájemnosti. Myšlenka vzájemnosti je nerozlučně spjata s myšlenkou smlouvy¹⁸ a projevuje se nutně ve výhradách.

Reciprocita jako věčná hybná síla mezinárodních vztahů se dotýká nejenom formální souvztažnosti práv a povinností smluvních stran, ale bezpochyby reálných výhod a nevýhod, které z plnění smluvních ustanovení mohou vzejít, což zasahuje do bytostných zájmů každého smluvního partnera. Proto v substantivním dosahu může výhrada narušit rovnováhu **faktických přínosů i nevýhod** plynoucích z dodržování vzájemných závazků. Míra snížení „smluvního užítku“ či zvýšení záporných dopadů bude určitě rozhodovat o přijetí či nepřijetí výhrady. Smluvní pragmatismus se zde tlačí do popředí a nemůže být opomíjen.

Ryze technicky vzato, přijímání a odmítání výhrad ztělesňuje specifický právní režim. Přijímá-li druhý partner mnohostranného ujednání zamýšlenou výhradu, platí mezi oběma stranami předmětná smlouva v rozsahu navrženém deklarantem. Smluvní strana může výhradu odmítnout, poté uplatněná **prostá námitka** znamená, že vyhrazené ustanovení se nepoužije ve vzájemných vztazích mezi dotčenými subjekty, čímž se obsahově omezuje předmětná smlouva.¹⁹

Avšak **kvalifikovaná námitka** druhého partnera vůči vznesené výhradě zapřičiňuje, že smlouva jako celek nevstupuje v platnost mezi ním a deklarantem, čímž se ale nenarušují ostatní reciproční vztahy mezi jinými partnery. Uplatnění kvalifikovaných námitok všemi stranami má vždy za následek, že navrhovatel výhrady se nestane účastníkem smlouvy. Uplatněné výhrady a jejich (ne)přijetí mohou založit proměnnou strukturu recipročních vztahů mezi smluvními partnery.

Výhrada se může střetnout s výslovným nebo implicitním zákazem, který stanoví daná mezinárodní smlouva. Obě právní situace předvídá čl. 19 písm. a) a b) Vídeňských úmluv. Je-li výhrada v kolizi s předmětem a účelem smlouvy, který nadto nemusí být navěky totožný s původním úmyslem smluvních stran, jehož mimo jiné vyjadřují smluvní pravidla chování, ale může být v čase konkretizován, zdokonalován a rozšiřován,²⁰ pak řešení situace závisí na zhodnocení učiněném smluvními stranami.²¹ Právě ve vztahu k výhradám, které jsou zakázány ve shodě s čl. 19 písm. c) převládá nejednotná aplikační praxe, což se projevuje také v objektivním posuzování přípustnosti výhrad implementačním (kontrolním)²² nebo nestranným a nezávislým soudním orgánem.²³ I postoj států zůstávají divergentní, když zřetelně neurčují právní účinek své reakce na navrženou výhradu, která je smlouvou zakázána, což vyvolává nepřehledný právní stav, kdy není průzračné, zdali mezi státem, který předložil výhradu, a ostatními smluvními stranami vzniká právní poměr a jestli je vzata v úvahu učiněná výhrada. Někdy státy reagující na výhradu respektují účast takového státu na smlouvě, aniž uznají tuto rezervaci, jindy zase výhradu akceptují. Výsledné řešení takové právní situace by mělo být v zásadě subjektivní a ponecháno na vůli státu, jenž podal výhradu, zdali chce zůstat stranou instrumentu bez výhrady, anebo nebýt vůbec smluvním partnerem. Do okamžiku svého rozhodnutí nemůže být smluvní stranou.

Sloveso „zamýšlí“ implikuje kromě zevního relačního rozměru také jakousi **vnitřní dimenzi**. Když se zamění toto sloveso s podstatným jménem „úmysl“ v jazykové hře, přičemž nahrazující substantivum se už dávno ustálilo v mezinárodní praxi a nauce spíše ve významu, který ztrácí psychologickou esenci, pak termín zejména označuje **vnitřní přípravu nějakého**

¹⁸ B. KUČERA, Vzájemnost (reciprocita). In: Slovník veřejného práva československého, Brno, 1948, sv. V, str. 533.

¹⁹ Č. ČEPELKA, op. cit. pod 17, str. 36; A. AUST, Modern Treaty Law, Cambridge, 2000, str. 108–112.

²⁰ F. OBST, The Original Canons of Interpretation of the European Court of Human Rights. In: M. DELMAS – MARTY, The European Convention for the Protection of Human Rights: International Protection Versus National Restrictions. Dordrecht – Boston – Londýn, 1992, str. 292.

²¹ V mezinárodním právu smluvním platí autonomie (svoboda) vůle stran.

²² Srov. Posudek Mezinárodního soudního dvora ve věci *Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, 28 May 1951, ICJ Reports 1951, str. 15; European Court of Human Rights, Judgment of 29 April 1988, *BELLOS CASE*, Publications of the European Court of Human Rights, Series A, sv. 132, str. 22; J. I. CHARNEY, Is International Law Threatened by Multiple International Tribunals? *Recueil des Cours*, Haag – Boston – Londýn, 1999, str. 159–172.

²³ European Commission of Human Rights, decision of 5 May 1982, *Temelitsch Case*, Decisions and Reports, April 1983, str. 131–132.

rozhodnutí,²⁴ ale rovněž samotný výsledek procesu, tak se spěje k poznání dalšího obsahového znaku pojmu.

Úmysl státu anebo mezinárodní organizace založit výhradu není zcela tajemný, nečitelný, ani nepoznatelný,²⁵ jak se na první pohled může zdát, zejména když stát pojmově charakterizuje vláda²⁶ chápaná v dynamickém (a nejenom institucionálním) pojetí a mezinárodní organizaci její orgány,²⁷ které jsou nositeli procesu a tvůrci rozhodování. Aniž by byly přehlíženy zásadní i fenomenální rozdíly mezi státy a mezinárodními organizacemi jako subjekty mezinárodního práva a aktéry mezinárodních vztahů, lze přípravu rozhodování o výhradě popisovat na modelu organizačního procesu.²⁸

Státy i mezinárodní organizace představují soubory různých orgánů usazených v relativně pevných strukturách, přičemž jen některé se mohou zapojit jako součásti byrokratického aparátu do přípravy a přijímání mezinárodních smluv.²⁹ Přitom taková jednání zpravidla nezůstávají mimo právní úpravu čili nenacházejí se v právním vakuu.³⁰ Tudíž proces sjednávání smluv a zamýšlení výhrad je řízeným postupem. A konečně o řadě jednání se vedou pečlivé úřední záznamy. Takto úmysl deklaranta může být racionálně poznáván a hodnocen zejména skrze ustálené úřední procesy, které se odehrávají uvnitř států a mezinárodních organizací. Právě k nim se váží dokumenty coby důkazy, které lze ověřovat a v nich hledat odpovědi na záměry deklaranta, pakliže formulace prohlášení zahrnují nejasnosti. Palčivou otázkou ovšem zůstává, zdali patřičné materiály jsou přístupné ostatním smluvním stranám v citlivé době posuzování původního úmyslu deklaranta přijmout výhradu. Navzdory tomu, že státy i mezinárodní organizace se raději chovají velmi zdrženlivě i místy zastřeně, čímž se také snaží ochránit své zájmy, a úmysly bezprostředně nepředestírají či nezveřejňují, mohou být intence a subjektivní pohnutky objektivizovány. To ovšem nevylučuje bolestivou těžkopádnost získávání informací o úmyslu deklaranta, ani skutečnou nemožnost údaje získat.³¹ Potom nezbyvá smluvním stranám anebo nestranným mezinárodním

orgánům spoléhat jen na posuzování výsledného produktu podle jeho právních účinků, které vyvolává či může vyvolat. U jednostranného aktu nesamostatné povahy (výhrada či výkladové prohlášení) nemusí být pokaždé průzračně jasné, co deklarant míní a jaké důsledky svým činům přisuzuje. Nehledě k tomu, že úmysly aktérů a následky jejich mezinárodních skutků se mohou rozcházet.

4. SMYSL VÝHRAD

Ve starověku nebyly u právních aktů posuzovány záměry osob, nýbrž hodnocení se soustředilo na vnější jednání. Tak se jednoduše odstraňoval možný střet mezi úmysly a následky činů. Podle „Samuelova vyprávění“ Starého zákona ten, kdo se dotkl archy úmluvy, musel být stížen smrtí, bez ohledu na jeho dobré či zlé úmysly. Dle starozákonního příběhu, když byla archa úmluvy přepravována do Jeruzaléma, hrozilo převržení vozu taženého voly, kočí Uza se jal zabránit zkáze archy a ve snaze uchovat ji před pádem, dotkl se jí. Tu vzplál hněv Jáhnův proti Uzovi a Bůh ho srazil tam kvůli jeho provinění, takže tam vedle archy zemřel.³² Nejinak tomu bylo u Chamurabiho kodexu, kde 282 právní ustanovení vtasaná do dioritové stély zohledňovala skutky namísto záměrů. Tedy činy nevyhnutelně procházely objektivní zkouškou, kdežto úmysly byly ponechány vlastnímu nehodnotčímu osudu.

Ani Komise OSN pro mezinárodní právo se nevzdává objektivního způsobu nazírání na výhrady ke smlouvám. Míní, že při hodnocení právního charakteru prohlášení svázaného s mezinárodní smlouvou nemožno výhradně spoléhat na subjektivní přezkoumávání úmyslu deklaranta.³³ Takto zjišťování možných objektivních (vnějších) účinků prohlášení učiněného deklarantem směřuje ke smyslu výhrad. Smluvní „spoluhráči“ nebo nezávislý a nestranný orgán musejí analyzovat jednostranný akt v jeho právním dopadu v poměru k mezinárodní smlouvě. Tito aktéři disponují kánony poznání právních vzorců chování, jež jsou založeny ve výkladu. Každé prohlášení předsta-

²⁴ „There remained preparatory work. The Court recognised that it was necessary to ascertain the original intention of those who drafted the declaration.“ Yearbook of the European Convention on Human Rights. Dordrecht – Boston – Londýn, 1988, str. 140.

²⁵ „particularly since States and international organization seldom explain their intentions.“ International Law Commission. Report on the work of its fifty – first session (3 May – 23 July 1999), New York, 1999, str. 253.

²⁶ Srov. čl. 1 Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech států z roku 1933.

²⁷ Srov. P. H. F. BEKKER, The Legal Position of Intergovernmental Organizations. The Functional Necessity Analysis of Their Legal Status and Immunities. Dordrecht – Boston – Londýn, 1994, str. 41; C. F. AMERASINGHE, Principles of the Institutional Law of International Organizations. Cambridge, 1996, str. 133 a násl.

²⁸ V teorii mezinárodních vztahů bývají rozlišovány nejméně tři konstrukce chování vlád: model (klasický) racionálního aktéra, model organizačního procesu a model vládní (byrokratické) politiky. M. HOLLIS – S. SMITH, Teorie mezinárodních vztahů. Brno, 2000, str. 166 a násl.

²⁹ Tamtéž, str. 168–172.

³⁰ V tomto ohledu nutno odlišovat organizační struktury států a mezinárodních organizací a formy regulace.

³¹ R. JENNINGS – A. WATTS, Oppenheim's International Law. Londýn, deváté vydání, díl I, str. 1242.

³² K. LIESSMANN – G. ZENATY, O myšlení. Úvod do filosofie. Votobia, 1994, str. 71.

³³ International Law Commission. Report of the work of its fifty – first session (3 May – 23 July 1999), New York, 1999, str. 254.

vuje jazykovou konstrukci,³⁴ kterou lze jediné vyložit v souvislosti se smlouvou (systematická interpretace), k níž se bezprostředně upíná. Přitom čl. 31 Vídeňských úmluv nazvaný „Obecné pravidlo výkladu“ nestanoví hierarchii výkladových kánonů. Jejich použití závisí na rozumné a logické úvaze subjektu. Z povahy věci vyplývá, že zjištění účinků aktu věrně slouží kromě systematické interpretace také účelový výklad, skrze něž možno rozeznávat i rozlišovat účel a předmět smluvního instrumentu, jakož i samotného závislého aktu.

Tím rozhodně není zapovězen jiný výkladový postup. Prostřednictvím výkladu coby pracovní hypotézy dotčený subjekt zjišťuje, zdali prohlášení deklaranta vylučuje nebo mění právní účinek určitých ustanovení smlouvy či, celistvě zkoumáno, celého instrumentu, tedy omezuje-li aplikační působnost smluvních ustanovení: *ratione loci, personae, temporis et materiae*. Přitom jednostranný akt může zužovat územní, osobní, časovou nebo věcnou působnost smluvních pravidel buď izolovaně (jednostranně), anebo restriktivně zasahovat do vícera aplikačních rozsahů smlouvy.³⁵

K autoritativnímu výkladu je v zásadě oprávněna smluvní strana, ledaže instrument svěřuje takovou interpretaci jinému orgánu nebo organizaci.³⁶ Takto se hodnocení objektivních účinků prohlášení nevyhnutelně vrací do říše „subjektivismu“. Pak v případě připustnosti výhrady z hlediska účelu a předmětu smlouvy může předpokládané hodnocení vyústit do alternativních postojů stran.

Definiční sousloví charakterizující výhradu coby vyloučení či změnu právního účinku smluvních ustanovení výslovně nezahrnuje aspekt příčinné podmíněnosti. Literární opomenutí spočívající v neuvedení důvodů pro předložení výhrady zaslepuje jejich smysl.

Dílicí smluvní klauzule může nepokrytě vyvolat ne-souhlasný postoj jinak na smlouvě zainteresovaného subjektu. Ustanovení podléhající výhradě artikulované státem anebo mezinárodní organizací může vzbuzovat interpretační nejasnosti a vést k právní nejistotě. Rudimentární právní nedostatečnost nebo formulační nejednoznačnost či neostrost částí smluvního textu se

tak stávají příčinou odmítnutí některých ustanovení.

Předchozí hypotetický případ se objevuje zřídka v mezinárodní praxi. Ta často nabízí důvody, které lpí v rozpornosti smluvního ustanovení a pravidel vnitrostátního řádu či vnitřních norem deklaranta. Zejména státy opomíjejí uvést do souladu vnitrostátní normy se smluvními standardy. Jindy si stát chce uchovat postavení výlučného zákonodárce ve vyhrazené právní oblasti a proto odmítá akceptovat konkrétní smluvní ustanovení. Výhrada může být zdůvodněna i odlišnou ústavně právní tradicí i regulací, která musí být relativně stabilně zachována. To platí i pro vnitřní předpisy, které nepožívají nejvyšší právní sílu.

Výhrady mohou být zdůvodněny odlišností smluvní úpravy taktéž vůči jiným normativním systémům. Ustanovení se může přičít morálním příkazům a zákazům i náboženským imperativům, pokud si stát neuchovává neutralitu ve víře. Jako důvod výhrad vystupuje také politická idea či celá ideologie. V těchto souvislostech deklarant nachází ve výhradě převážně právní nástroj konstituování systémové harmonie, třebaže vždy podmíněné smluvním konsensem, neboť smlouva je normativní partnerství, které přináší vzájemný prospěch.

5. MEZI KODIFIKAČNÍ PREMIÉROU A DERNIÉROU

Jediná fráze v kodifikační definici výhrad vzbuzuje řadu úvah a vyvolává racionální konotace. Přestože výhrady setrvávají v „subjektivním silovém poli“, což determinují svoboda smluvních stran, která tkví ve volbě partnera, formy a normového obsahu smluvního instrumentu, ale i hlubinná a konstantní „anarchie“, kteroužto vysvětluje nepřítomnost nadřazené moci v mezinárodním systému, vstupují do jejich teoretického i praktického posuzování objektivní aspekty. Naopak do objektivního uchopení výhrad zase vstupují subjektivní náhledy. Subjektivního i objektivního porozumění výhrad se nikdy nelze vzdát, byť těžiště právního režimu rezervací je předem dáno.

³⁴ M. COCCIA, Reservations to Multilateral Treaties on Human Rights. California Western International Law Journal, 1985, str. 10, citováno podle ILC. Report of the work of its fifty – first session (3 May – 23 July 1999), New York, 1999, str. 25.

³⁵ „The same is true of reservations that exclude or limit the application of a treaty:

- a) To certain categories of persons;
- b) Or of objects, especially vehicles;
- c) Or to certain situations;
- d) Or to certain territories;
- e) Or in certain specific circumstances;
- f) Or for special reasons relating to the international status of their author;
- g) Or to the author's national laws; etc.“

Tamtéž, str. 212–213.

³⁶ „The right of giving an authoritative interpretation of a legal rule belongs solely to the person of body who has power to modify or suppress it.“ Advisory Opinion of 6 December 1923, JAWORZINA CASE, PCIJ, Serie B, č. 8, str. 37.